La Nit de Reis és millor
si junt amb els cants aplega
cremades de barballó.

Els Reis de l'Orient
porten coses a la gent!
Sí fillets, no fillets,
Coca blanca i torronets!

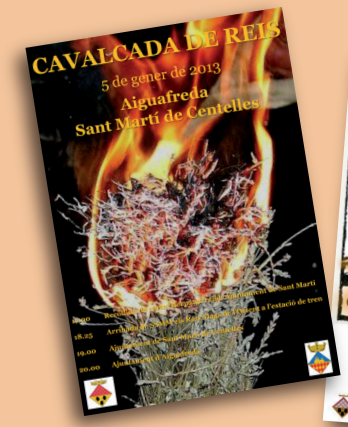

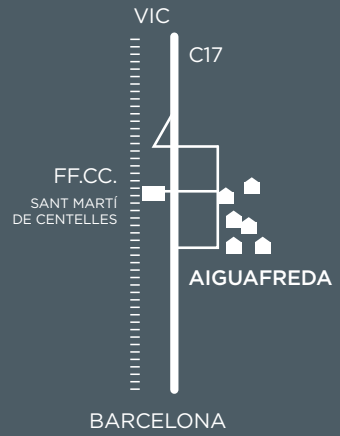

PARC NATURAL
DEL MONTSENY

AJUNTAMENT D'AIGUAFREDA
Pl. Ajuntament, 1 08591 Tel. 93 844 22 53 | Fax 93 844 21 85
info@aiguafreda.cat | www.aiguafreda.cat

Les atxes de barballó

AIGUA FREDA

NIT DE REIS D'AIGUAFREDA

La tradició

Cada Nit de Reis és tradició que els nens i nenes d'Aiguafreda vagin a rebre Melcior, Gaspar i Baltasar amb atxes enceses fetes d'espígol sec, anomenat barballó a la contrada. La tradició també es troba en altres poblacions de la Plana de Vic (Centelles, Tona, Taradell o Sant Julià de Vilatorta) i, en general, entronca amb les festes que tenen el foc com a protagonista en diversos indrets de Catalunya i Europa. Les festes del foc de les dues vessants del Pirineu estan declarades Patrimoni de la Humanitat de la UNESCO.

Les atxes de barballó de la Nit de Reis d'Aiguafreda

La **recollida del barballó** es fa quan la planta ja s'ha assecat després de l'estiu. Un cop tallat ran de mata, se'n fan garbes de mida variable, entre mig metre i més d'un metre de llarg i de cinc a deu centímetres de diàmetre, que es lliguen amb cordills, sense estrènyer excessivament a fi de no ofegar el foc en el moment de la crema.

La **nit del 5 de gener**, mentre els infants van **a rebre els Reis** a la propera estació de tren de **Sant Martí de Centelles**, alguns ja comencen a encendre les atxes més petites. Un cop arribats, els Reis es dirigeixen al nucli urbà d'**Aiguafreda**, tot parant al veïnat de l'Abella, acompanyats per banda de música i el foc de les atxes que els veïns van encenent al seu pas pel davant de cada casa. Un cop rebuts per les autoritats locals a l'Ajuntament, les atxes s'acaben de cremar en petites fogueres a la plaça del consistori.

El simbolisme del foc

Antigament, els Reis eren rebuts a la Plaça Major i fins a mitjan segle XX hom cobria el terra de l'església amb espígol, que amb el trepig de la gent desprenia una olor que perdurava durant setmanes.

Cremar espígol per la seva olor durant les festes de Nadal, Cap d'Any i Reis, per tal de perfumar l'ambient, és una reminiscència més dels rituals ancestrals de purificació i renovació dels temps i de la fertilitat lligats als solsticis. En el cas de les atxes de barballó d'Aiguafreda, el solstici d'hivern.

Amb la cristianització, aquests rituals no van desaparèixer i les societats rurals, que els consideraven ben útils, els van incorporar al nou calendari festiu. **Cremar barballó la Nit de Reis** és un exemple d'aquesta permanència al llarg dels segles, que entronca la nostra població amb una manifestació cultural gairebé universal. Un exemplar d'atxa originari d'Aiguafreda forma part de l'inventari del Museu Etnogràfic de Catalunya.

El barballó o espígol

Barballó és un dels noms tradicionals de l'espígol, una de les varietats de la *Lavandula*. Es tracta d'un mot d'origen incert, tot i que l'etimologia més probable és la llatina 'barba jovis' o 'barba de Júpiter'. L'analogia entre l'aspecte d'una atxa de barballó i la barba d'un déu, florida i perfumada, sembla ben encertada.

La pronúncia local "barbaió", ancorada en el fenomen del ieisme, és recollida pel lingüista Joan Coromines en observar que *"he sentit i anotat barbayó a l'Alt Vallès (Aiguafreda), més enllà de Vic [...] i cap a llevant"*.